

Abstrakt

Institut upravených soudních rozhodnutí a jejich publikace pro potřeby právní praxe se v našem právním prostředí vyskytuje nejméně od 13. století, stejně jako v některých jiných evropských zemích. Ve středověku se publikovaná soudní rozhodnutí vyskytovala v různých formách a pramenech jako byly např. zemské desky nebo právní knihy, ale dají se najít i stopy po určitých sbírkách rozhodnutí.

První periodické moderní sbírky judikatury se objevily v 50. letech 19. století. Původní české sbírky judikatury vznikly až se vznikem republiky po roce 1918 a dnešní sbírky pokračují v jejich tradici.

Tvorba judikátů a právních vět probíhá v rámci specifických procedur u jednotlivých vrcholných soudů při přijímání *tzv. oficiální judikatury* do zákonem zřízených sbírek rozhodnutí. V *tzv. připomínkových řízeních* probíhá schvalování vybraných judikátů do oficiálních sbírek rozhodnutí.

Neexistuje jednotný proces tvorby oficiální judikatury. Měla by se nastavit jednotná pravidla tvorby a výběru judikátů pro publikaci do sbírek rozhodnutí vrcholných soudů.

Soudy vrcholných soudů, hlasující v kolektivních orgánech o podobě jednotlivých judikátů a celých sbírek rozhodnutí, mají také další speciální pravomoc a to přijímat zvláštní typy abstraktních rozhodnutí, které nejsou rozhodnutími v konkrétní kauze. Zjednodušeně se v české jurisprudenci nazývají jako výkladová stanoviska.

Stanoviska mají obecnější dopad, než klasická soudní rozhodnutí, neboť mají instruovat soudce, jak mají aplikovat a interpretovat konkrétní zákonná ustanovení. Ale v naší právní praxi se vyskytovaly i jiné formy těchto výkladových *tzv. zobecňujících materiálů*.

Fenomén stanovisek vrcholných soudů je poměrně specifický pro naši právní kulturu a může přinášet značné rozpory při pohledu na jeho užitečnost. Na jednu stranu slouží k jednotnému výkladu určitých zákonných ustanovení, na druhou stranu aplikace abstraktního judikátu bez podpory a souvislosti konkrétních skutkových okolností případu může být v procesu aplikace práva značně problematická.

Praktickým problémem je také velmi nejednotná citace soudních rozhodnutí, kdy především soudy ve svých odůvodněních často rozdílně a hlavně neúplně citují prejudikaturu. Nedostatek úplné a správné citace pak způsobuje nemožnost dohledání daného soudního rozhodnutí a případné polemice s jeho právními závěry.

Ještě více problematictější a nesprávná se jeví občasná citace na nepublikovaná rozhodnutí. Takové citace nemohou mít argumentační relevanci, neboť stranám sporu i ostatním adresátům je nedostupný text inkriminovaného rozhodnutí.

Dalším argumentačním a citačním nedostatkem jsou časté odkazy soudů v jejich odůvodněních na „ustálenou“ či „konstantní“ judikaturu. Je to styl citace, který může být velmi zavádějící, neboť není vždy zřejmé, jaká rozhodnutí považuje soud za již ustálená.

Nastává moderní trend úplnějšího přístupu k textům soudních rozhodnutí, což se projevuje i zprovozněním databází needitovaných textů rozhodnutí na internetových stránkách všech vrcholných soudů.

Elektronická evidence soudních rozhodnutí do databází právních informací je dnes nezbytnou součástí naší právní kultury. Při neustále narůstajícím objemu právních informací jsou elektronické systémy jediným řešením při systematickém evidování textů a jejich pozdějšímu vyhledávání při právních rešerších.

S větší transparentností rozhodovací činnosti soudů také souvisí i potřeba zveřejňování a evidence rozhodnutí nižších soudů v centrální elektronické evidenci zřízení státní správou soudů. Stát přistoupil v nedávné době ke zřízení centrální evidence soudních rozhodnutí a je možno doufat, že bude sloužit k větší transparentnosti rozhodovacích procesů v justici.

Standardizace struktury judikátů, respektive soudních rozhodnutí je další oblastí, která by zasloužila jednotná pravidla. Formy judikátů se různě mění podle zpracovatele judikátu. To samé platí i originálních soudních rozhodnutích.

Při zařazování judikatury do různých elektronických databází právních informací se může judikatura třídit také podle určitých parametrů, jako jsou např. *tzv. relevantnost (význam) judikatury* a druhým je *tzv. aktuálnost judikatury*.

Rozličná praxe psaní i zpracování soudních rozhodnutí nepodporuje transparentnost soudního rozhodování, předvídatelnost soudního rozhodování i přístup k informacím.

Jedním ze základních prvků, kterými je charakterizován judikát, jsou vytvořené právní věty. Právní věty slouží jako abstrakty, jež jsou vytvořeny na základě určitých částí odůvodnění rozhodnutí a mají vyjadřovat zobecněné pravidlo či právní závěr, který vyplývá z meritu řešeného právního problému.

Soudy a jejich oficiální sbírky nemají monopol na tvorbu judikátů a jejich právních vět. Právní věty nemají z hlediska aplikační praxe a našeho právního řádu žádnou relevanci a nejsou pramenem práva. Problémem v současné právní praxi je tendence k *tzv. absolutizaci právních vět*.

Spolu s právními větami, a judikáty obecně, vyvstává další praktická otázka a to ochrany těchto výtvorů z hlediska autorského práva. Neexistuje zatím jednotná praxe, jak nahlížet na právní věty, judikáty a databáze právních informací jako na autorská díla.

Vrcholné soudy by mohly neformálními interními pravidly stanovit jistá pravidla tvorby a jednotná citační pravidla.

Mohou vyvstávat spory o to, jaké judikáty a v jakém množství publikovat. Pokud se bude stále udržovat trvajících koncepce, kdy ze zákona vrcholné soudy musejí vydávat oficiální sbírky rozhodnutí, měla by se stanovit jednotná koncepce publikace soudních rozhodnutí na oficiální úrovni a především systému výběru a úpravy jednotlivých rozhodnutí pro účely publikace v oficiálních sbírkách.

Možností, jak zpluralizovat publikaci judikátů na oficiální úrovni by mohla být tedy šance přidat k publikovanému judikátu krátké dodatky s nesouhlasnými stanovisky soudců. Tato praxe je dnes prováděna pouze soukromou iniciativou některých soudů na půdě nakladatelství právní literatury, neboť chybí v oficiálních sbírkách *tzv. negativní rubrika*.

V oblasti elektronického publikování by stálo za úvahu vytvoření jednotné elektronické databáze rozhodnutí vrcholných soudů s jednotnými rejstříky.

Evidenční senáty by mohly instruovat soudce, jak správně psát, strukturovat rozhodnutí, stejně jako citovat. Měli bychom pak na všech soudních úrovních soudů jakéhosi garanta, který by měl za úkol hlídat a instruovat soudce v oblasti tvorby rozhodnutí a případné publikace.

Centrální evidence rozhodnutí by mohla být platformou pro systematické zpřístupňování soudních rozhodnutí. Pravidla, která zavádí instrukce ministerstva spravedlnosti pro evidenci judikatury obecných soudů, by se mohla stát případně obecným základem pro celou justici.

Bylo by také záhodno sjednotit evidenci judikatury obecných soudů a soudů v systému správního soudnictví, eventuelně i s Ústavním soudem.

Každé rozhodnutí by mohlo nabízet určitou *tzv. anotaci*. Mohl by to být krátký zvlášť připojený text, *tzv. abstrakt*, nebo institut podobný *tzv. casenotes* v zahraničí.

Ještě větší přidanou hodnotou by bylo případné zaindexování související judikatury k danému záznamu judikátu, jež by bylo průběžně aktualizováno. Tento systém *tzv. dotčené judikatury* by byl velmi přínosný pro denní aplikační praxi.

Je potřeba zavést zásadní odbornou diskusi, zda koncepce oficiálních sbírek rozhodnutí, zřízených zákonem, není již v dnešní informační době poněkud přežitá. Uveřejňování textů soudních rozhodnutí v elektronické podobě na internetových stránkách soudů by mělo být základní náležitostí dnešní společnosti a přispělo by ke zvýšení důvěry v rozhodovací činnost soudů.